

G. A. OLSEN

En Skotte.

„Endnu maa jeg sige dig det forfærdelige, John, at Fjenderne havde lejet en Morder imod ham. Det var en Præst. Men Wishart greb hans Arm og sagde: „Ven, hvad vil du?“ Da kunde denne Belials Mand ikke angribe ham. Folket vilde slaa Præsten ihjel, men Wishart sagde: „Den, der angriber ham, angriber mig. Han har intet ondt gjort mig.“ Siden da sørger hans adelige Venner for, at en væbnet Skare altid følger ham, naar han viser sig.”

„Ja, ja, David, du burde gaa foran ham med Goliats Sværd for at forsvare ham. — Men som sagt, jeg vil høre ham.”

John Knox opnaaede snart at faa George Wishart at høre, og ha ublev betaget som alle andre. Han sluttede sig med Liv og Sjæl til ham og var til enhver Tid i hans Følge. Dette var dog ingen let Sag ret længe, thi Greven af Arran havde paa dette Tidspunkt ganske svigtet Protestanterne, og Kardinal Beaton skred derfor ind med en Kætterproces mod Wishart. Da Præsterne selv var baade Anklagere og Dommere, kunde Sagens Udfald selvfølgelig ikke være tvivlsomt. Wishart blev dømt til Baalet.

Under Indtrykket af den truende Fare var mange af hans Tilhængere falden fra eller havde trukket sig tilbage af Frygt. Blandt disse var ogsaa Knox's Ven, David, trods Knox' Bønner, Advarsler og Trusler om Guds Straf over de fejge. Da Wishart holdt sin sidste Prædiken, var der kun nogle faa trofaste, der hørte den. Blandt disse var Knox, der var ganske rede til at dø sammen med ham.

Prædiken blev holdt i Byen Haddington og var uendelig gripende for de faa trofaste, der trods Kardinalens Vrede og Trusler hørte den.

I Prædikens Løb sagde Wishart, greben af Profetiens Aand: „Om dig, o Haddington, har jeg hørt, at Tusinder plejer at komme sammen i dig for forfængelige Fornøjelsers Skyld, og nu er her næppe hundrede Mennesker samlede for at høre den evige Guds Budskab. Men du vil snart med alle dine Tusinder blive hjemsoget af Ild og Sværd. Fremmede vil indtage dig og fordrive dig fra dine Boliger.”

Efter Prædikenen tog Wishart Afsked med sine Venner.

Da sagde Knox: „Georg, jeg vil følge dig.”

„Nej, kære Ven, det kan og bør du ikke.”

„Jeg vil dog i det mindste følge dig til Ormiston.”

„Nej, heller ikke det,” sagde Wishart; „du skal blive hos de Lam, som Gud nu betror dig. Gud velsigne dig.”

„Hvorledes skal der kunne blive nogen Hjort, og hvorledes skal Guds Gerning kunne gøres, naar de, der kaldes Kristne, forfølger hverandre med Ild og Sværd, og Kirken myrder sine egne bedste Sønner?”

„Nej, min kære Ven, saaledes maa du ikke tale. Kristne forfølger ikke hverandre, og Guds Kirke har aldrig myrdet nogen. At der har været ugudelige Paver og ugudelige Præster, og at der findes mange slette og forvorne Mennesker, som ikke kender Naaden og heller ikke søger den, maa vi ikke lægge den hele Kirke til Last. Midt i alt Mørket har Gud overalt sine sande Børn, som tilbøder ham i Aand og Sandhed. Vi vil ikke og har jo aldrig villet omstyrte Skotlands Kirke for at danne en ny. Vi kalder den ikke Babel og fordommer den ikke. Men det vil ved Guds Kraft lykkes os at bringe Lyset ind i den, saa at det maa skinne for alle dem, som er i Huset. Gud signe dig! Han vil give dig at føre det herligt ud, som jeg kun lige fik begyndt. Hans Navn være pris! Skotland skal faa et herligt Lyse og bringe det ud til mange Folk til den eviges Ære.”

„Men lad mig dog faa Lov at følge dig, jeg kan dog ikke fejgt holde mig tilbage.”

„Nej, min Ven, fejg er du ikke. Men eet Offer er nok.”

Den Mand, der tog Wishart til Fange og førte ham til Døden, var Grev Bothwell. Greven gav sit Æresord og svor paa, at der ikke skulde ske Wishart noget ondt. Denne Ed brød han for at opnaa Dronning Maria af Guises Gunst, og fordi Kardinalen gav ham Penge.

Men Wishart var uden Frygt; han drog med Glæde til St. Andrews, der allerede havde set saa mange Kætterbaal.

Da han havde bestegt Baalet, saa han Kardinalen i et af Slottets Vinduer. Han stod der for at nyde sin Triumf og forlyste sig ved sin Fjendes Pinsler; men Wishart nærmede intet Had imod ham. Denne Sjæl kendte ikke mere til Had. Guds Kærlighed var udøst i hans Indre, og han elskede sine Fjender af et fuldt Hjerte.

Nu traadte Bøden frem til Baalet, faldt med Taarer i Øjnene paa Knae for Wishart og bad ham tilgive det onde, som han nu var nødt til at gøre ham.

Wishart kyssede ham og velsignede ham.

Da lo og spottede Kardinalen fra sit Vindue. Men da rettede Wishart sig op i sin fulde Højde; den profetiske Aand greb ham atter, og han raabte:

„Længe skal det ikke vare, før du, som du sidder der i al din Pragt og forfængelige Herlighed, skal blive at se paa det samme Sted som det elendigste af alle Mennesker.”

Kardinalen lo atter; han mente, at det skulde ingen Nød have; han skulde nok staa sig imod alle sine Fjender.

Efter Wisharts Død fik den onde Samvittighed dog efterhaanden mere Magt over ham. Derfor vilde han lade sin Borg saa stærkt befæste, at han kunde forsvare sig mod alle Fjender. Heri bestyrkedes han yderligere ved, at nogle Adelsmænd havde tilsvoret hverandre at hævne Wisharts Død. De lagde intet Skjul paa deres Plan, men Kardinalen mente, at han skulde komme dem i Forkøbet og søgte at lokke dem i en Fælde ved at indbyde dem til Forhandling. De kom imidlertid ikke.

Men om Aftenen den 28. Maj 1546 gik de sammensvorne enkeltvis ind i St. Andrews, og det var deres Agt om Morgenen tidlig den næste Dag at liste sig ind i Borgen sammen med de Arbejdere, der skulde befæste den.

Vilhelm Kirkaldy var den første, der kom ind. Han spurgte Portneren, om Kardinalen var oppe.

Portneren sagde, at han sov endnu. Men Kirkaldy passerede nu med ham om andre Ting, og medens han holdt Portneren med Snak, listede 4 andre Adelsmænd sig ind.

Nu blev Portneren opmærksom og vilde trække Vindelbroen op, men da slog en af Adelsmændene ham til Jorden og fratog ham Nøglerne.

Derpaa trængte de andre sig ogsaa ind i Slottet.

Kardinalen vaagnede ved Larmen og spurgte, hvad der var paa Færde.

Da blev der svaret, at Norman Leslie og andre havde indtaget Borgen, blev han frygtelig angst. Han skyndte sig ind i sit Kammer, spærrede Døren med Kister og andet lignende og tog et stort tohaands Slagsværd i Hænderne.

Man forlangte nu, at han skulde lukke op, men han vægrede sig.

Da begyndte man at sprænge Døren. De sammensvorne trængte ind.

Kardinalen kastede sig i en Stol og raabte i Dødsangst: „Jeg er præsteviet, jeg er præsteviet, I tør ikke dræbe mig.”

To af Adelsmændene faldt straks an paa ham og vilde have dræbt ham, hvis ikke Melville, en Slægtning af Wishart, havde holdt dem tilbage.

„Guds Værk og Dom,” sagde han, „maa fuldbyrdes med mere Alvor og Ro.”

Derpaa satte han Kardinalen sit Sværd for Brystet og opfordrede ham til at angre alle sine onde Gerninger og især Udgydelsen af Wisharts ædle Blod.

„Dette Blod,” sagde han, „raaber til Himlen om Hævn, og vi er sendt af Gud for at fuldbyrde Hævnen. Jeg vidner her for Guds Ansigt, at hverken Had til dig eller Lyst til dine Rigdomme saa lidt som Frygt for, hvad Skade du, om du blev i Live, kunde tilføje mig, driver mig til at dræbe dig, men alene den Bevæggrund, at du har været og endnu er en haardnakket Fjende af Jesus Kristus og hans hellige Evangelium.”

Dermed stødte han Kardinalen Sværdet i Brystet.

Denne faldt bagover og raabte endnu en Gang: „Jeg er præsteviet, jeg er præsteviet, o ve, o ve, nu er det hele forbi.”

Paa Gaden stimlede imidlertid Byens Borgere sammen og forlangte hørjörstet at se Kardinalen.

Man sagde til dem, at han var død. Men de støjede og larmede og forlangte atter at se Kardinalen.

„Vel,” sagde Brødrene Leslie, „saa lad dem faa ham at se.”

Derpaa hængte de Kardinalens Lig ud af det Vindue, hvorfra han havde frydet sig over Wisharts Død. Mængden blev forædret og løb sin Vej. Ingen tænkte paa at hindre de sammensvorne i Besiddelsen af Borgen.

Man har beskyldt Knox for at bifalde dette Mord. Men det er ikke sandt. Han var ikke delagtig deri og bifaldt det heller ikke.

Redskabet tildannes.

Knox naaede ogsaa at se Wisharts Spaadom om Haddington gaa i Opfyldelse.

Englænderne kom og indtog den og fordrev Indbyggerne.

Det var en urolig Tid paa de britiske Øer. Kampe til alle Sider, Kampe med Aandens Sværd og Kampe med kødelige Vaaben og flest af de sidste. I de indbyrdes Kampe mellem Englænderne og Skotter blandede ogsaa Frankrig sig af og til. Frankrig følte sig nemlig kaldet til at forsvare den katolske Kirke — og fremme sin egen Politik, hvor det kunde.

Det forekom ikke Knox, at der var noget at gøre i Skotland for Tiden. Han længtes desuden ogsaa efter at lære Reformationen at kende paa nærmeste Hold og tænkte derfor paa at rejse til Tyskland.

Da overtalte Lorderne af Longniddrie og Ormiston ham til at overtage deres Sønners Undervisning og blive i Landet.

Knox underviste sine Elever i Kristendom i Kapellet paa Longniddrie, og da Undervisningen stod aaben for alle, strømmede der en stor Mængde lærelystne Mennesker til.

Kardinal Beaton's Mord bevirkede imidlertid, at de evangeliske maatte tænke paa at sikre sig. En stor Del af dem flyttede derfor til St. Andrews, som blev stærkt befæstet. Blandt disse var ogsaa Knox og hans to Velynderes Familier. Han under-

viste her paa samme Maade som i Longniddrie.

I Slotskapellet holdt han Forelæsninger over Johannes Evangelium, og i selve Stadens Sognekirke underviste han sine Elever i Troen.

En Mængde strømmede til disse belærende Timer, fremfor alle Byens evangeliske Prædikant Johannes Rough.

Denne talte med de mest indflydelsesrige Mænd om, at Knox burde blive Prædikant. De var enige med ham og trængte flere Gange ind paa Knox.

Men han svarede stadig: „Jeg vil ikke trænge mig frem, hvor Gud ikke har sendt mig.”

Dette havde været i nogen Tid. Da skete der en Dag, mens Rough prædikede, noget meget mærkeligt.

Rough brød nemlig af midt i sin Prædiken og sagde til den intet qnende Knox, der sad blandt Tilhørerne:

„I Guds og hans Sønns Jesu Kirsti Navn og i alle deres Navn, som her er forsamlede, formæner jeg dig til ikke længere at undslaa dig for at overtage en Prædikants hellige Kald. Du skal overtage dette Embede af Kærlighed til Guds Ære og hans Riges Tilkommelse, og da vil Guds Naade mere og mere forherlige sig paa dig. Ogsaa jeg beder dig om at vise mig denne broderlige Kærlighedstjeneste, thi jeg er nær ved at segne under Byrden af alt det, der paahviler mig.”

Derpaa vendte Rough sig til Menigheden og spurgte: „Er dette Kald ikke stemmende med eders Villie, og er det ikke ogsaa et af eders inderligste Ønsker?”

„Jo,” svarede den forsamlede Mængde i stort Alvor, „det synes os godt saaledes.”

Knox blev ganske overvældet af denne nimodstaaelige Opfordring. Han rejste sig og vilde tale. Men Graaden kvalte hans Stemme. Han ilede ud og lukkede sig inde paa sit Værelse.

I nogle Dage saa man ham slet ikke. Han laa paa sit Ansigt for Gud. Han syntes selv ganske uskikket til det høje Kald. Men da han endelig viste sig, var han rede til at overtage Gerningen som Roughs Medarbejder.

Og der var nok at gøre i St. Andrews. Blandt de højlydte var der mange, der var fjendske mod „den nye Lære.” De disputerede imod den, og Rough havde ikke altid havt let ved at klare sig, men Knox var baade lærere og hurtigere i Tankegangen. Hans Ord fjøede sig let og villigt efter hans Tanke. Han forstod at hugge igennem alle Modstandernes Spidsfindigheder og drev dem saaledes til Vægs, at det ikke varede længe, inden de var nødt til at opgive denne Kampmaade.

Snart fandt de dog et nyt Vaaben. Medens Knox til at begynde med havde kunnet prædike, saa ofte han vilde, kunde han nu pludselig ikke komme til. Den ene efter den anden af de lærde Modstandere havde paa en Gang faaet Trang til at prædike, saa at Kirken var optaget næsten hver Søndag. Og disse Prædikanter rettede sig efter Tidens Fordringer. Deres Prædikener var det mest mulige evangeliske. Knox maatte saa prædike paa Søndagene. Han udtalte i en af disse Ugedagsprædikener: „Det glæder mig, at Kristus dog bliver prædiket, og at man har holdt op med offentligt at lære lige stik imod Sandheden. Skulde der virkelig indsnige sig noget af den gamle Surdej, beder jeg eder vente med at tage Stilling dertil, indtil I ogsaa har hørt mig.”

I Løbet af faa Maander vandt Knox ikke blot Fæstningens Garnison, men ogsaa en stor Del af Stadens Indbyggere for Evangeliet. For første Gang fejredes nu Nadveren efter deres egen Overbevisning om den rette Nydelse, idet Lægfolk fik baade Brodet og Vinen.

John Knox var en ildfuld Prædikant. Han havde en forunderlig Veltalenhed. Ved sin ubændige Voldsomhed rev den alle med sig. Hans Villie var ubøjelig, og Menneskefrygt kendte han ikke. Der var noget af det samme over ham som over det gamle Testaments Profeter, og han talte ogsaa ofte det samme kraftige Sprog som de. Han glædede sig over Menighedens Vækst, men havde ogsaa ofte Anledning til Sorg, naar Raaheden brød frem, og der blev øvet Vold og Uretfærdighed af Soldaterne, thi de haarde Halse var endnu ikke bøjed, og den gamle Natur brød ofte frem i hele sin Kraft.

Kardinal Beaton's Død skulde hævnes, og de evangeliskes Fremgang standses, mente Frankrig. Den skotske Enkedronning Marie af Guise, som var franskkøbt og gerne vilde regere i sin lille Datters Navn, havde vel ogsaa sin Haand med i Spillet.

En fransk Flaade med Belejrings-Materiel og Landgangstrupper om Bord viste sig i Juni 1547 ud for St. Andrews, og Byen blev belejret baade fra Sø siden og fra Landsiden. Rough havde før Belejringen set Lejlighed til at flygte til England. Men Knox kunde ikke tænke sig at flygte. Han vilde holde ud med sin Menighed.

Snart rasede Pesten indenfor Byens Mure. Knox var overalt paa Færde og opmuntrede de belejrede. Men en Dag forkyndte han dem pludselig, at de for deres Synders Skyld vilde komme til at ligge under i denne Kamp.

„Hvad for noget,” sagde Soldaterne, „kan du se disse Mure? Hvem kan bryde igennem dem! Har vi ikke ogsaa Proviant nok, saa at vi kan holde ud, indtil vore engelske Brødre kommer os til Hjælp?”

„I ser ikke, hvad jeg ser,” svarede Knox. „Disse Mure, som I er saa stolte af, vil ikke skærme eder mere, end om de var Æggeskaller. I haaber paa Hjælp fra England! Nej, I skal ikke se noget til Englænderne, men overgives i eders Fjenders Hænder og gaa i Landflygtighed.”

Knox fik Ret. Efter en helt modig Modstand overgav de belejrede sig. Friheden og Livet var lovet dem, men de skulde alle føres til Frankrig, for at Evangeliet ikke skulde brede sig i Skotland.

I Frankrig rasede det katolske Præsteskab mod det Løfte, der var givet Kætteerne. Det blev derfor ogsaa brudt. De fleste af de fangne blev kastet i Fængsel i Chrebourg, Brest og Mont St. Michel; men de øvrige, hvoriblandt ogsaa var Knox, fik en endnu værre Medfart.

Galejslaven.

Galejerne var Rofartøjer, der dreves frem ved Hjælp af store Aarer. Ved hver Aare skulde der arbejde 5—6 Mand. Det var et uhyre haardt Arbejde.

Rorkarlene behandlede umenneskeligt og raat. De var lækede og aldeles retsløse i deres Fogders Hænder. At blive dømt til Galejerne var den strengeste Straf, der kendtes. Hæderlige Folk vilde foretrække Døden.

Denne Straf tildeltes Knox og hans Venner. Mange af dem jamrede sig over deres ulykkelige Skæbne. Men Knox ikke.

„Vi er nu ikke mere bagved St. Andrews Mure,” sagde han til dem. „Nu er det Tid til at beskamme vore Fjender, som sagde, at vi ikke vilde tale saa dristigt, dersom vi ikke havde Volde imellem os og dem.”

Han opmunterede dem ikke forgæves. Fjenderne søgte stadig at omvende dem ved at love dem Friheden. Man rakte en af dem et Mariabilde, at han skulde kysse det.

„Lad mig være fri for eders forbandede Afgudsbilleder,” sagde han.

Skibskaptajnen og to andre Officerer vilde nu tvinge ham med Magt og raabte: „Du skal tage det.” Samtidig stødte de ham haardt med det i Ansigtet.

Saa greb han Billedet, kastede det i Vandet og sagde: „Lad den kære Frue nu hjælpe sig selv. Hun er let nok, hun maa sagtens kunne svømme!”

Ogsaa Knox selv fik grundigt at føle, at det ikke var Legeværk. Pisk og Mishandling hørte til Dagens Orden. Men alt dette bukkede han dog ikke under, thi Gud styrkede ham. Hans Legeme blev efter nogle Maaneders Forløb saa svagt af det uvante Arbejde og Livet paa Søen, at man ikke mere kunde bruge ham. Man løste ham af Lænkerne og lod ham ligge paa Dækket. En høj Feber rasede i hans Blod og fortærede hans Kræfter, og alligevel nedskrev han i den Tilstand en Trosbekendelse og en kort Redegørelse for, hvad han havde prædiket i St. Andrews. Hertil fjøede han en Opmuntring til Evangeliet's Venner om at blive faste i Troen paa Kristus og ikke lade sig forlokke til Frafald ved Frygt eller Fare. Derefter laa han hen som en døende. Hans Plageaander ventede kun paa det Øjeblik, da de kunde kaste Liget over Bord.

Men en Dag da Flaaden netop krydsede ved Skotlands Kyster mellem Dundee og St. Andrews, gik Sir James Balfour, der var Fange paa samme Skib som Knox, hen og sagde til ham:

„Knox, kender du denne Egn? Luk engang dine Øjne op og se ind imod Land, om du ikke skulde kende den.”

Knox aabnede Øjnene og saa sig om. Han rejste sig op paa Alben. Derpaa sprang han op og stod. Hans Øjne stirrede stift ind imod Land. Han rakte sin højre Arm frem, udstrakte Pegefingeren og sagde med profetisk Begejstring: „Ja, jeg kender denne Egn. Jeg kender Bølgeskulpet ved disse Klipper, hvorfra Fiskeørnen flyver ned efter Bytte. Jeg ved, hvad disse Egeskove hedder, og se! der er Kirketaarnet! I den Kirke oplød Gud for første Gang min Mund til hans Pris — og saa svag jeg ogsaa nu er, ved jeg dog, at jeg skal ikke dø, men jeg skal leve og forkynde Herrens store Gerninger. I denne samme Kirke skal min Tunge paany forherlige hans store, hellige Navn.”

Da han havde sagt dette, fik hans legemlige Svaghed igen Magten. Hans Øjne lukkedes, og han vilde være falden baglæns, hvis ikke Sir James havde grebet ham i sine Arme og varlig lagt ham ned paa Dækket.

„Kan Aadslet staa paa Benene,” raabte Fangevogteren, „saa maa han i alle Djævles Navn vel ogsaa kunne arbejde.”

Han gik hen og gav Knox et Spark i Siden for at faa ham op. Men Knox laa som død og svarede intet. Brummende slog Fangevogteren til ham med PIsken og vendte derefter sin Opmærksomhed andre Steder hen.

Efter nogen Tids Forløb svandt Feberen, og Kræfterne vendte lidt efter lidt tilbage i Knox Legeme. Saasart han formaadede det, maatte han atter i Lænkerne og ind paa sin Plads ved Aarerne.

Men nu skød Mørkets Fyrste en af sine gløende Pile af imod ham: „Hvorfor, hvorfor tillod Gud dette? Havde han glemt at være naadig? Svigtede han sin egen Sag?” Denne Pile har den onde skudt ind i saa mange Hjerte, og de er flammede op som Blaar og har ladet det onde Ord blive til en vældig Brand, der fordærvede Tilliden til Gud og fik dem til at knurre eller synke hen i dump Fortvivelse. Vennerne omkring ham var forsagte, Fjenden triumferede og spottede. Knox følte den giftige Pile. Ak, hvor han led, men han klyngede sig til Gud og bad ham for Kristi Skyld opholde Troen i hans Hjerte, og han gik sejrrig ud af Fristelsen.

Fortsættes.